لیستی عەلی باباکان … عەلی مەحمود محەمەد

تەمویلی دادپەروەرانە و ئاشکرا یەکێکە لە پێوەرە سەرەکی و بنچینەییەکانی دادپەروەری هەڵبژاردن , پێویستە خەڵك بزانێت کێ لە پشت ئەم پارتانەوەیە, پارە لە کوێ دێنن؟, بۆ کێ کار دەکەن؟, چەند خەرج دە کەن لە پرۆسەی هەڵمەتی هەڵبژاردن؟, لێرەشەوە بزانرێت کارەکانی ئەم فراکسیۆن و لیستانە دوای هەڵبژاردن لە بەرژەوەندی کام قارون و کام کۆمپانیادایە.

لە کوردستان پارت و لیستەکان, نە بودجەی پارتەکان و نە بودجەی پرۆسەی هەڵبژاردنەکانیان دیار نییە, لە کاتێکدا 4 ساڵ و نیوە پارتە سیاسییەکان کوردستان بودجەیان لێ بڕاوە, کەچی سەتەلایت و ماشینی راگەیاندن و خەرجی بێشوماری هەڵمەتی هەڵبژاردنیان رانەوەستاوە, خەرجییە زۆرەکەش کرێی مەراقیبەکانی سەر سندوقەکانە بەڕێوەیە, هاووڵاتیان بە گشتی و ئەندامان و دەنگدەرانی ئەم لایەنانە مافی خۆیان□ س□رچاوەی دارایی لایەنەکانیان بزانن, دەوڵەمەندەکان پارەیان زۆرە بەهۆی بەخششەکانیانەوە ویستی خۆیان بەسەر کاندیدەکان دەسەپێنن لە دوای هەڵبژاردن, هاوکات ئاشکرا کردنی سەرچاوەی داهاتی پارت و خەرجی هەڵبژاردنەکان بەشێکە لە شەفافیەت, ئەگەر پایەی پارتێك لەسەر ناشەفافیەت دامەزرابێت, چۆن دەتوانێت لە ئایندەدا حکومەتێکی شەفاف بنیات بنێت,کە شەو رۆژ شیوەن و رۆ رۆو قژ رنینیانە بۆی, ئایا دەنگدەری حیزب ئاگاداری خەرجیەکانی حیزبەکەیەتی, کە مافی خۆیەتی بزانێت کێ هاوکاری دەکات, کام لۆبی قاچاخچییە دەستی دەگرێت, قاچاخچی نەوتە یان تلیاك؟, پارەی بەکار هاتوو رەشە یان سپی؟, سەرچاوەی دیارە یان نەزانراو؟,سەرچاوەکەی کوێیە؟, ناوخۆییە یان دەرەکی؟, دزییە یان هەواڵگری وڵاتان؟, هەرێمی یان نێونەتەوەیی؟, ئەمە هەمووی ئەگەرەو هەمووشی لەگەڵ پرۆسەی سیاسی کوردستان دێتەوە کە مەحرەم زۆر کاڵبۆتەوە.

پارتی سیاسی پێویستی بە پارەیە بۆ رایکردنی کارەکانی, بە تایبەتی لە کوردستان, ئەمە حەقیقەت و هاشا هەڵنەگرە, لێ ئەم پارەیە لە کوێ دێنێت؟, چۆن پەیدای دەکات؟, ئەمە هەمووی پرسیارە, خەڵك لە مێشکیاندا دەیهێنن و دەیبەن, وەلێ تا ئێستا نەکراوە,پارە رەگی گەندەڵییە,تا خەرجییەکان هەڵبژاردن زیاد بێت, شەفافیەت

دەبێتە زەروری, وە قەبارەی پارە هاتووە جێی گومانەکان گەورەتر دەبێت, تا دەزگا حکومیەکان لاواز بن وەك هەنووکەی کوردستان, ئەوا دەوڵەمەندەکان باشتر دەتوانن پارەکانیان بۆ ئاراستەکردنی پارتە سیاسییەکان بەکار بهێنن, بۆ ئەوەی بڕیارەکان لە بەرژەوەندیان دەربچێت لە داهاتوودا, ئەوان زۆریان ناوێت, تەنها هێشتنەوەی چەند بۆشا ییەك لە وەبەرهێنان و چەند شەڕێك بە بریکاری لە پەرلەمان بۆ لادانی رکابەرەکانیان, یاخود گەیاندنی چەند زانیاریییەك لەسەر پرۆژەکانی داهاتوو, یاخود گەیاندنی زانیاری بە کۆمپانیا بیانییەکان لە کاتی بوونی کێشە وەك بینیمان.
دەمانەوێت بزانین کام کۆمپانیا و دەوڵەمەند هاوکاری پارتەکان دەدەن, چۆن کۆمپانیا و دەوڵەمەندەکانیان دابەشکردووە لە نێوان خۆیاندا, کێیە ماشینی راگەیاندنەکەیان تەمویلە کات, لە کام وڵاتەوە پارە خۆی دەکات بە کوردستاندا ؟؟ وەڵامی ئەم پرسیارانە راستەوخۆ پەیوەستن بە هەڵبژاردنەوە, چونکە پیویستە دەنگدەران بزانن ئەم پارانە لە کوێ دێن کە پارتە سیاسیەکانیان بەکاری دەهێنن, کە کاندیدە بەسزمانەکانیش زۆرینەیان نازانن, ئەو پۆستەرەی بۆیان دروستکراوە بە پارەی تلیاکە یان باجی جامخانەیە...... ئەمەو یەك دنیا پرسیاری دیکە.

دەمانەوێت بزانین ئایا سستەمی سیاسی لە کوردستان دیموکراسی یان بلۆتۆکراسی□؟, هەڵبژاردن و سستەمەکەی لە ژێر کاریگەری پارت و بۆچونە سیاسییەکانە, یان لە ژێر هیژمۆنیای پارەدایە, کە بێشك ئەوی دووەمە و ئەوەی لە کوردستان دەگوزەرێت بلۆتۆکراسییەو پارە ئاراستەی هەموو کارێك دەکات.

کەمەیاتی فرە دەوڵەمەند لە کوردستان راگەیاندن لە بەرژەوەندەی سیاسی خۆیان بەکار دەهێنن, بۆ مسۆگەرکردنی سەرچاوەی داهات و تاڵانی سەروەت و سامان, دواتر بەو دەستکەوتە سیاسی و ئابورییەی بەدەستی دەهێنن کەناڵەکانیان بەڕێوە دەبەن, بەمەش پارەو کورسی و راگەیاندن کۆنتر□□ د□ک□ن, سەرۆك وەزیرانی ئیتاڵیا برلسکۆنی لەوەدا کارامە بوو, هاوکات نوخبەی دەسەڵاتداری ئەوروپای رۆژهەڵاتیش هەمان کاریان کرد, تورکیا و کوردستانیش بەو ئاقارەدا رێ دەکەن و گەیشتونەتە دوا مەنزەڵ.
راگەیاندن چەندە مەترسییە لە دەست دەسەڵاتی ستەمکارو گەندەڵدا بێت, بەهەمان ئەندازە مەترسیدارە لە دەست ملیاردێرەکاندا بێت, ئەوانیش بەرژەوەندی خۆیان دەپارێزن نەك خەڵك.
بۆیە کاتێك قارونەکان ئاراستەی سیاسەت دیاریدەکەن لە رێگای پارەو

راگەیاندنەوە, هیچیان لەبەرچاو نییە جگە لە قازانج, سیاسەت لای ئەوان لقێکە لە بزنس, نەك بە چاکەی گشتی و گۆڕانکاری سیاسی و ئابوری و کۆمەڵایەتی و رۆشنبیری .

بۆیە دەبێت پارتە سیاسیەکانی کوردستان ناچار بکرێن, سەرچاوەی داهاتیان ئاشکرا بکەن, دەسەڵاتی پارە لە پرۆسەی سیاسی بەتایبەت هەڵبژاردن کورت بکرێتەوە, کە تا ئێستا هەمووی لە تاریکییە و گۆڕەپانیش بە دەسەڵاتی پارە ئاوەڵا بووە, هیچ هێزێکی سیاسی لەم بارەیەوە دەستپێشخەری نەناوەندووە, کەس نازانێت ئەم پارەو سامانە لە کوێوە دێت و بە کوێدا دەڕوات, یاسایەك نییە بۆ رێکخستنی خەرجی پارتەکان و دیاریکردنی سەرچاوەکانیان و رێکخستنی بەخششەکان و ….
لەپاڵ رێکخستنی ئەوانە پێویستە کەمپانیاکانیش ناچار بکرێن بەخششەکانی خۆیان ئاشکرا بکەن.

سوید و سویسرا دوو جەزیرەی نا شەفافی کاری سیاسین لە روی پارەدان بە حیزب و خەرجی هەڵبژاردن لە ناو ئەوروپا, بەردەوام لەبەر چەقەی تیژی رەخنەدان, سستەمە سیاسیەکەیان بەو هۆکارەوە کەوتۆتە ژێر پرسیارەوە, لەم دوو وڵاتە یاسای نیشتمانی بۆ تەمویلی حیزبەکان و هەڵمەتی هەڵبژاردن نییە, سەرچاوەی بەخششەکان لە تاریکیدایە, وەلە پێچەوانەی کوردستان پارتەکانی ئەوان پێش هەڵبژاردنەکان بودجەی خۆیان بڵاو دەکەنەوەو رایدەگەیەنن, سەیر بکەن پارتەکانی سوید 8 مانگ پێش هەڵبژاردن بودجەی پارتەکانیان بۆ پرۆسەی هەڵبژاردن دیاریدەکەن, پارتی سۆسیال دیموکراتی دەسەڵاتدار 100 ملیۆن کرۆن, تەنانەت شێوازی خەرجی ئەو بودجەیەش دیاریدەکەن, نموونە 70 ملیۆنی بۆ ریکلام دیاریکردووە, پارتی ناوەند 70 ملیۆن کرۆن, 50%ی بۆ ریکلام, پارتی دیموکرات 50 ملیۆن.
بەهەی دابەزینی ژمارەی ئەندامانەوە , ئابونەوەی حیزبی تەنها 3%ی داهاتی پارتەکان دیاری دەکات لە سوید,لە ساڵی 1989 رێژەی 13%ی هاووڵاتیان ئەندامی پارتەکان بوون, ئێستا کەمتر لە 5%.

بۆیە بەشداری ئابوونەوەی حیزبی کەمترە لە 5%ی خەرجییەکان کە شەرعیترین رێگای پارە پەیداکردنی حیزبی سیاسییە.کەموکەی لە سستەمی دیموکراتی سویسری ئاشکرا نەبوونی خەرجییەکانە, بەم هۆیەوە کەوتۆتە بەر رەخنەی توندی رێکخراوی شەفافیەتی نێو دەوڵەتی سەبارەت تەمویلی سیاسی پارتە سیاسییەکان, جگە لە پارتی گەلی راستگۆرا, هەموو پارتەکان بودجەی خۆیان پێشتر بۆ هەڵبژاردنەکان بڵاو کردۆتەوە ” پارتی سۆسیالست 1و4 ملیۆن فرەنك, پارتی لیبراڵی رادیکاڵ 3 ملیۆن فرەنك, پارتی دیموکراتی کریستان 2 ملیۆن فرەنك,

پارتی سەوز 200 هەزار فرەنك, پارتی بەرجوازی دیموكراتی 500 هەزار فرەنك, سەوزە لیبراڵەكان 300 هەزار فرەنك".
تەنانەت پارتە سیاسییەكانی سویسرا كە لە بەردەم تیغی رەخنەدان, ناڕاستەوخۆ سەرچاوەی داهاتەكانیشیان دیاریكردوە" حیزبی لیبراڵی سویسری بودجەكەی 3 ملیۆن فرەنك"65%ی لە كۆمپانیاكانەوە", پارتی دیموكراتی كریستان 2 ملیۆن "50%ی لە كۆمپانیاكانەوە", پارتی گەلی سویسری 2 ملیۆن "35%ی لە كۆمپانیاكانەوە " پارتی سۆسیالست 2,5 ملیۆن فرەنك "75%ی لە ئابونەوەیە, سۆسیالستەكان لە یەك كۆمپانیا بەخشش وەردەگرن ئەویش ئاشكرای ناوەكەی كردووە, تاكە پارتە ئاشكرای ناوی كۆمپانیاكەی كردووە لەناو ئەو پارتانەی ئامادەن بەخشش لە كۆمپانیاكان وەربگرن ".

پارتی سەوزی سویسری بەخشش لە بانكی كریدی سویس و یو بی ئێس وەر ناگرێت, پارتی سۆسیالستیش كۆمەك لە بانكەكان و كۆمپانیاكی دەنەوایی وەرناگرێت, بەمەش ساڵانە زیانی 400 هەزار فرەنك زیان لە خۆی دەدات, بانكەكانی یو بی ئێس, كریدی سویس و رایفایزن و كۆمپانیاكانی سویس ئێر و ئەكسا فینترتور و …
ئەو پارانەی ئاشكرا دەكەن داویانە بە پارتە سیاسییەكان, كریدی سویس ساڵانە ملیۆنێك فرەنك دەدات بەو پارتانەی 5 كورسی زیاتریان هەیە جگە لە سۆسیالستەكان بەخششی لە وەرناگرێت وەك پێشتر ئاماژەمان پێدا.
نیو سەدەیە چەپەكان داوای شەفافیەت دەكەن لە تەمویلی پارتەكان و هەڵبژاردن, پارتە چەپەكان لە گەڵ شەفافیەتن, راستگەراكان لە بەر ئەوەی پارەی زۆر وەردەگرن لە كۆمپانیاكان و بەستراون بەو بەرژەوەندیانەوە زەرینەن لە پەرلەمان ناهێڵن ئەم داواكارییە جێگای خۆی بگرێت بە یاسا بەخشش و خەرجییەكان و سەرچاوەكانیان و ئاشكراكاری لە داهاتەكان جێی خۆی بگرێت.

چەپەكانی سویسرا هەڵمەتێكیان راگەیاندووە بۆ ئاشكرا كردنی بەخششی سیاسی ئەوەی لە 10000 فرەنك زیاترە, بۆ ئەم مەبەستە 120 هەزار هاووڵاتی واژۆی لەسەر كردووە. ئەگەر سویسراو سوید لە بەر رەخنەی توندا بن بەهۆی ناشەفافیەتی خەرجی حیزب و هەڵبژاردنەكان و نەزانینی سەرچاوەی داهاتەكان و لێڵبوونی سەرچاوەی پارەكان, ئەوا لە تاریكسانی پارەی رەشی پارتەكان لە كوردستان شەوەزەنگی سستەمی بلۆتۆقراتی دا, هەڵبژاردنەكان جگە لە شەڕی لۆبییەكانی پارە شتێكی دیكە نییە.